

Hai-Nyzhnyk P. P., Doctor of Historical Sciences, Academician of the Ukrainian Academy of Sciences, Head of the Department of Historical Studies, Research Institute of Ukrainian history (Ukraine, Kyiv), Hai-Nyzhnyk@ukr.net

Ukrainian State: a historic achievement, and to dispel the parallel reality (Act on June 30 and the revolutionary state—building under the leadership of the OUN(r) in 1941–1942. as a manifestation of national character and actions of sovereign aspirations of the Ukrainian people)

The article displayed reconstruction of events June 30, 1941, which led to the proclamation of the renewal of the Ukrainian State in Lviv, and also played its attempts approval revolutionary leadership of the OUN (Stepan Bandera) in 1941–1942.

Keywords: Ukrainian State, OUN, Act of June 30, 1941, Bandera, Stetsko.

Гай–Нижняк П. П., доктор исторических наук, академик Украинской академии наук, заведующий отделом исторических студий, Научно–исследовательский институт украиноведения (Украина, Киев), Hai–Nyzhnyk@ukr.net

Украинская Держава: историческое свершение и развеванная параллельная действительность (Акт 30 июня и революционное государственное строительство под руководством ОУН(р) в 1941–1942 гг. как проявление национального действия и символ суверенных устремлений украинского народа)

Образжена реконструкция событий 30 июня 1941 г., которые привели к провозглашению возобновления Украинской Державы во Львове, а также воспроизведены попытки её утверждения революционным руководством ОУН (С. Бандера) в 1941–1942 гг.

Ключевые слова: Украинская Держава, ОУН, Акт 30 июня 1941 г., Бандера, Стецько.

* * *

УДК 94(477)(045)

Красніцька Г. М.,
кандидат історичних наук, доцент кафедри
філософії та економічної теорії, Вінницький
торговельно–економічний інститут (Україна, Вінниця),
gileya.org.ua@gmail.com

Україна під час Другої світової та Великої Вітчизняної воєн

Дана тема є досить актуальною сьогодні. Адже у кожній державі, кожного народу є події і дати, які складають основу їхньої історії, підпруги історичної пам'яті і національної гордості. Для нас, для прийдешніх поколінь такою знаковою віхою була і вічно буде Перемога у Другій світовій та Великій Вітчизняній війнах. Друга світова війна – це війна, що тривала з 1 вересня 1939 р. по 2 вересня 1945 р. Війна, яка змінила все і всіх. Можна гордитись внеском, який зробив український народ, під час Другої світової війни.

Ключові слова: перемога, армія, період, Радянський Союз.

Друга світова війна – страхітливе явище світової історії. Вона втягнула в свою орбіту 61 державу, 80% населення земної кулі і тривала довгих шість років. Це війна, яка розпочалась 2 вересня 1939 року, нападом Німеччини на території Польщі. Це наймасштабніша та найжорстокіша війна за всю історію слов'янського народу, це війна Радянського Союзу проти фашистської Німеччини. Але від цієї війни залежали не тільки Радянський Союз та Німеччина, а й вся Європа та світ. Великі внески українського народу допомогли все ж таки здобути таку довгоочікувану перемогу СССР. Всі жертви, втрати та страждання радянських військ не були даремними. Після багатьох років після закінчення Великої Вітчизняної війни та перемоги СССР, було розкрито багато різних прикладів боротьби українського та російського народів проти окупантів та велику кількість нових подій під час війни. З іншого боку, залишилось багато різних подій про які ніхто нічого не знає і напевно, що ніколи

вже і не дізнається, або вони викладені істориками дуже стисло чи однобічно.

Актуальність теми обумовлена, передусім, значимістю вкладу українського народу під час Великої Вітчизняної війни та причинами перемоги.

Предметом дослідження є території України під час Другої світової та Великої Вітчизняної воєн.

Об'єктом дослідження є участь українського народу у війні та його внесок у перемогу над Німеччиною.

Мета статті полягає у тому, щоб висвітлити причини та передумови початку Другої світової війни, причини поразки на перших її етапах, роль українського народу в політиці європейських держав та характеристику найважливіших подій від 1939 по 1945 рік.

Для того, аби досягти успіху у поставленій меті, потрібно вирішити такі завдання: визначити особливості радянської та німецької армій та причини поразки на початкових етапах війни; дослідити хронологію подій; проаналізувати методику ведення боїв Радянською армією.

Аналізуючи праці різних вчених та науковців по даній темі, можна зробити певні висновки. Кожен із них заглиблювався та вивчав тематику Другої світової та Великої Вітчизняної війни досить сильно. Історик і краєзнавець з Борівщини Лесь Ісаїв у доповіді «Комуністичні міфи та історична правда про німецьку окупацію» представив матеріали, зібрані на сході Харківщини та в державних архівах, і спростував міфи про масовий опір населення Східної України німецькій окупації. Спираючись на автентичні документи, він розповів про шкільництво, журналістику, місцеву адміністрацію в прифронтовій зоні німецької окупації. Широко підтримку німців на початку війни доповідач пояснював досвідом червоного терору, винесеним українцями з міжвоєнного СССР [4].

Досліджуючи працю Олександра Лисенка, можна побачити, що відсутність громадянського суспільства, з одного боку, створювала передумови для виникнення тоталітаризму, а з іншого – сприяла оформленню опозиції у національно–визвольні рухи.

У минулому народу України однією з таких найбільш помітних подій стала Друга світова війна. Жоден інший народ – учасник наймасштабнішого військового конфлікту в історії людства – не пережив того, що випало на долю українців. Історичні передумови, геополітична ситуація, внутрішні й зовнішні фактори зумовили настільки трагічний та сповнений внутрішніх суперечностей і динаміки розвиток подій, який за своїм вибуховим потенціалом і наслідками прирівнюється до революції, а то й перевищує її.

З кожним днем вужчає коло живих учасників і свідків тих грізних років і незабутніх днів. Час стирає гостроту вражень і біль від почутого, прочитаного в книжках, побаченого на екранах навіть у повоєнних поколіннях, серця яких обпікали спогади батьків і дідів [3].

Раптове вторгнення німецько–фашистських полчищ і невідготовленість Червоної армії призвели до того, що у важких оборонних боях її війська зазнали великих втрат в особовому складі, польових і протитанкових гарматах, танках і літаках. Великі запаси палива, боєприпасів, зброї були або захоплені ворогом, або знищені радянськими воїнами при відступах.

1 вересня 1939 р. Німеччина напала на Польщу, що поклато початок Другої світової війни. Швидко війська окупантів дійшли до Бреста і Львова.

17 вересня 1939 р. – вступ Червоної армії на територію Західної України, окупацію польської території («визвольний похід») розпочали частини Червоної армії. СРСР офіційно виправдовував свої дії необхідністю «надати допомогу українцям перед загрозою, що насунулася».

30 червня 1941 р. німецькі війська увійшли у Львів. Разом із ними ввійшли частини ОУН. У цей же день представники українських національних політичних сил на чолі з ОУН прийняли Акт відновлення української держави.

22 червня 1941 р. гітлерівська Німеччина разом зі своїми союзниками напала на СРСР, розпочалася радянсько-німецька війна, яку радянські історики й ті, хто дотримується подібних поглядів, називають Велика Вітчизняна війна. За планом «Барбароса» Німеччина мала швидко захопити Україну з метою створити вигідний плацдарм, забезпечити себе ресурсами для подальшого ведення війни [5]. Прорахунки радянського керівництва напередодні війни призвели до величезних втрат. Тільки за перший день війни на аеродромах через раптовий напад противника було знищено 900 бойових літаків. Гітлерівці захопили численні запаси зброї, боєприпасів, продовольства. У запеклих боях смертю хоробрих загинуло багато захисників західних рубежів країни. Значна кількість воїнів потрапила у полон. Радянські війська під напором, переживаючи сили ворога, залишили величезну густонаселену, розвинену в промисловому і сільськогосподарському відношенні територію. Це сталося через невідготовленість країни до війни внаслідок помилок і злочинів, викликаних культом особистості. Напередодні війни, 13 травня 1941 року, верховне головнокомандування німецької армії видало директиву, яка дозволяла застосовувати до захопленого населення масові насильницькі заходи і заздалегідь знімала з солдатів і офіцерів вермахту будь-яку відповідальність [3].

Матеріальні втрати Радянського Союзу також астрономічно великі. Мабуть, ні одна з держав, які брали участь у війні, не зазнала таких значних втрат. Це також правда. Але правда й те, що найжахливіші з тих втрат заподіяно саме «сталінськими молодчиками» при виконанні ними так добре відомого по всій Україні «приказа товарища Сталіна от 3 июля 1941 г.». Відкочуючись на Захід, гітлерівці лише довершили ті руйнації, випалюючи цілі райони на Лівобережній Україні.

Процес окупації України був чи не найгіршим під час періоду усєї Другої світової. На Україну наступала німецька група армій «Південь», яку очолював Г. Рундштельд. Досить швидко їм вдалося захопити більшу частину України. Тривалий час оборонялися такі міста: Київ (11 липня – 19 вересня, 72 дні), Одеса (5 серпня – 16 жовтня, 73 дні), Севастополь (30 жовтня 1941 р. – 4 липня 1942 р., 250 днів). Південно-Західний фронт під командуванням М. Кирпоноса через помилки Й. Сталіна потрапив в оточення, понад 665 тис. бійців і командирів потрапили в полон, значна частина на чолі з командувачем фронту загинула. Це була найбільша поразка Червоної армії у цій війні. Ще двох серйозних невдач радянські війська зазнали в травні 1942 р. під Харковом і на Керченському півострові. 22 липня 1942 р. німецька армія зайняла Свердловськ, вся територія України опинилася під нацистською окупацією [5].

На окупованих українських землях фашисти встановили жорстокий окупаційний режим. На всі найважливіші адміністративні та господарські пости аж до повітового рівня призначалися німці. У ході війни проводилася політика колонізації українських земель, заселення їх німцями.

Нацистський «новий порядок» в Україні: близько 4 млн. пересічних українців знищено; створення системи концтаборів для радянських військовополонених і цивільного населення; особлива жорстокість була виявлена до євреїв, які зазнали голокосту; запровадження трудової повинності від 18 до 45 років, згодом – від 14 до 65 років [5].

В Україні розгорнулася масштабна партизанська боротьба, яка складалася з двох потоків: радянські партизани та частини ОУН-УПА.

У цій війні Україна втратила близько 8 млн. осіб, п'яту частину населення; понад 10 млн. мешканців залишилися без даху над головою. Було зруйновано близько 700 міст, 30 тис. сіл, понад 16 тис. промислових підприємств, матеріальні збитки становили 42% від усіх збитків СРСР.

Україна в загальну перемогу внесла величезний вклад. У складі Червоної армії воювало близько 7 млн. мешканців України. Загибло 4 млн.; серед командувачів фронтами було чимало українців; свій внесок зробили і діячі культури: учений-фізик Є. Патон (автоматичне дугове зварювання під флюсом), лікар М. Стражеско, фізіолог О. Богомолець (сироватка для лікування ран), біохімік О. Палладін (препарат для прискорення згортання крові).

Процес визволення України від німецької окупації можна розділити на декілька етапів:

1. Грудень 1942 р. – червень 1943 р.: звільнення частини Ворошиловградської, Сталінської і Харківської областей.

2. Липень 1943 р. – листопад 1943 р.: звільнення Харкова (23 серпня 1943р.), Києва (6 листопада 1943 р.).

3. Грудень 1943 р. – травень 1944 р.: визволення Правобережної України.

4. Червень – жовтень 1944 р.: завершальний етап звільнення України, 28 жовтня 1944 р. завершено визволення України [1].

Повна перемога над Німеччиною настала 8 травня 1945 р., коли було підписано акт про капітуляцію. Й. Сталін оголосив 9 травня 1945 р. завершенням Великої Вітчизняної війни, Днем Перемоги. З розгромом Японії 2 вересня 1945 р. закінчилася Друга світова війна. Головні нацистські злочинці та їхня ідеологія були засуджені на Нюрнберзькому процесі (1945–1946 рр.).

Отже, попри всі негаразди та величезні жертви, участь українського народу в Другій світовій війні дала потужний поштовх його національній консолідації, згуртуванню як сучасної європейської нації. Відчуття причетності до Великої Перемоги зміцнювало самоповагу, сприяло загальнонаціональному піднесенню [5].

Таким чином, українське населення після участі у Другій світовій війні може впевнено називати себе народом-переможцем, тому що без вкладу нашого населення ніякої перемоги не могло бути.

Участь України в Другій світовій війні обійшлась дуже дорого. У всякому випадку можна сказати, що всі світові війни, за останні два сторіччя, включаючи й Вітчизняну війну 1812 року, в своїй сукупності не дали стільки

втрата, як ця одна війна. Були величезні людські втрати та матеріальні. Комуністичний режим зробив багато лиха і він пішов на звалище історії. Коли перечитати історію, то можна поміняти свої думки, але хід історії змінити не можна.

Люди повинні знати правду давно, українці повинні повернутись до своїх цінностей. Весь наш народ прагне до миру. Тож мир – це усі ми разом узяті. І вже тому ми маємо боронити його, кожен у свій спосіб, стаючи миротворцями. Ми за те, щоб не було Третьої світової.

Пам'ятайте: війна – це злочин! Мир – це велике щастя!

Список використаних джерел

1. Визволення України: Велика Вітчизняна війна: 1941–1945: Хронологічний довідник / Відп. ред. Е. Ф. Афонін; Упоряд. В. А. Дрозд. – К.: Парламентське вид-во, 1999. – 136 с.
2. Вікомний подвиг: Україна у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років: Фотоальбом / Упоряд. А. Арутюнян. – К.: Фенікс, 2006. – 216 с.
3. Листи з війни [Текст] / Оксентій Царюк; упоряд.: Владислав Тарасюк. – К.: Вид. Вадим Карпенко, 2008. – 104 с.
4. Новітній повний довідник школяра: 5–12 класи. Гуманітарні дисципліни. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2011. – 496 с.
5. Україна у вогні війни. 1941–1945 / П. П. Панченко, А. І. Уткін, В. І. Горелов. – К.: Україна, 2005. – 560 с.

References

1. Vyzvolennja Ukraïny: Velyka Vitchyznjana vijna: 1941–1945: Hronologichnyj dovidnyk / Vidp. red. E. F. Afonin; Uporjad. V. A. Drozd. – K.: Parlaments'ke vyd-vo, 1999. – 136 s.
2. Vikomnij podvig: Ukraïna u Velykij Vitchyznjanij vijni 1941–1945 rokiv: Fotoal'bom / Uporjad. A. Arutjunjan. – K.: Feniks, 2006. – 216 s.
3. Lysty z vijny [Tekst] / Oksentij Carjuk; uporjad.: Vladyslav Tarasjuk. – K.: Vyd. Vadym Karpenko, 2008. – 104 s.
4. Novitnij povnyj dovidnyk shkoljara: 5–12 klasy. Gumanitarni dyscypliny. – Harkiv: TORSING PLJUS, 2011. – 496 s.
5. Ukraïna u vogni vijny. 1941–1945 / P. P. Panchenko, A. I. Utkin, V. I. Gorjelov. – K.: Ukraïna, 2005. – 560 s.

Krasnitskaya G. M., Ph.D., assistant professor of philosophy and economic theory, Vinnytsia Trade and Economic Institute (Ukraine, Vinnytsa), gileya.org.ua@gmail.com

Ukraine during the Second World War and the Great Patriotic War

This topic is quite relevant today. As every state, every nation have events and dates that form the basis of their history, the foundation of national memory and pride. Future generations are sure that the victory in World and World War II will be the significant milestone. The Second World War is World War, which lasted from September 1, 1939 to September 2, 1945. That war has changed everything and everyone. We are proud of the contribution that Ukrainian people had made during the Second World War.

Keywords: victory, the army, the period of the Soviet Union.

Krasnitskaya A. H., kandidat istoricheskikh nauk, docent kafedry filosofii i ekonomicheskoy teorii, Vinnytskij torгово-ekonomicheskij institut (Ukraine, Vinnytsa), gileya.org.ua@gmail.com

Украина во время Второй мировой и Великой Отечественной войны

Даная тема является весьма актуальной сегодня. Ведь у каждого государства, каждого народа есть события и даты, которые составляют основу их истории, основу исторической памяти и национальной гордости. Для нас, для будущих поколений такой знаковой вехой была и вечно будет Победа во Второй мировой и Великой Отечественной войнах. Вторая мировая война – это война, которая продолжалась с 1 сентября 1939 года и по 2 сентября 1945 года. Война, которая сменяла всё и всех. Можно гордиться вкладом, который сделал украинский народ, во время Второй мировой войны.

Ключевые слова: победа, армия, период, Советский Союз.

* * *

УДК 94(477)«19»:355.41

Полуда В. А.,
аспірант відділу української військової історії,
Науково–дослідний інститут українознавства (Україна,
Львів), VolodymyrPoluda@ukr.net

СТАТУС ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ В НАЦИСТСЬКИХ ТАБОРАХ НА ТЕРИТОРІЇ РЕЙХСКОМІСАРІАТУ «УКРАЇНА» ТА В ЗОНІ ВІЙСЬКОВОЇ ОКУПАЦІЇ

Метою статті є розкриття умов утримання військовополонених у таборах рейхскомісаріату «Україна» та в зоні військової окупації з погляду їхнього правового статусу. На основі застосування проблемно–хронологічного та порівняльно–історичного методів вивчено міжнародно–правові гуманітарні принципи, які діяли до Другої світової війни, націонал–соціалістичні погляди на сутність військового полону та реалізацію нацистських програм в системі таборів військовополонених.

Встановлено, що напередодні Другої світової війни військовополонені перебували під захистом міжнародного гуманітарного права. Автор дійшов висновку, що націонал–соціалістична політична система передбачала обмеження прав полонених військовослужбовців противника та максимальне використання в'язнів для потреб Третього Рейху. Згідно з викладеним матеріалом порушення правового режиму утримання та дискримінаційна система трудового використання призвели до високого рівня смертності в'язнів у нацистських таборах.

Ключові слова: Друга світова війна, рейхскомісаріат «Україна», зона військової окупації, військовополонені, правовий статус, табір військовополонених.

Друга світова війна стала жакливим випробуванням для всіх воюючих народів. Постійним супутником бойових дій є військовий полон. У даному дослідженні зроблена спроба проаналізувати правовий статус військовополонених у нацистських таборах упродовж червня 1941 – жовтня 1944 рр. на території двох адміністративно–територіальних утворень: рейхскомісаріату «Україна» та в зоні військової окупації. Мета роботи передбачає розв'язання трьох завдань: дослідити статус військовополонених за стандартами довоєнного міжнародного гуманітарного права, вивчити націонал–соціалістичні погляди на проблему ставлення до полонених військовослужбовців у час Другої світової війни, проаналізувати практичну реалізацію правового статусу військовополонених у нацистських таборах.

Однією зі знакових проблем світової історії, яка була маловивченою в СРСР з кінця 1940–х і до початку 1990–х років, є тема військового полону в роки Другої світової війни. В Україні дану проблематику розвивали такі дослідники, як В. Берковський [2], С. Богунов [3], В. Король [8], О. Лисенко [10], О. Марінченко [11], А. Чайковський [22], В. Шевченко [23], С. Гальчак [5], Т. Пастушенко [14]. Важливий внесок у розробку даної теми вніс ізраїльський науковець А. Шнейер [17]. Серед західноєвропейських дослідників даної проблематики велику роботу здійснили К. Беркгоф [1], Й. Дюльфер [26], К. Хартман [27], Д. Фенбі [16] та К. Штрайт [25].

Провідні країни світу наприкінці XIX – на початку XX століття зрозуміли необхідність і важливість гуманізації норм військового полону. Почала створюватися постійно діюча система міжнародного гуманітарного права. Міжнародне гуманітарне право (іноді воно має назву право збройних конфліктів або право війни) – це сукупність міжнародно–правових норм, які направлені на захист жертв збройних конфліктів і встановлюють заборону або обмеження методів і засобів ведення війни, а також відповідальність за порушення відповідних принципів і норм [11, с. 33].

Міжнародно–правові норми цивілізованого ставлення до військовополонених були кодифіковані на конференції